

Zdravé a životaschopné teľa by malo čo najskôr po uliahnutí prijať materské mledzivo, najlepšie cicaním z vemena. S prvým cicaním bývajú však problémy, najmä pri vysokoúžitkových plemenách. Niektoré teľatá cicajú už pol hodiny po narodení, mnohé sa však nenapijú samé ani za 12 hodín. Na oneskorenom cicaní má najčastejšie vinu neskoré postavenie na nohy a dlhé hľadanie cecka matky. Limitom je čas šesť hodín, po uplynutí tohoto času treba teľaťu pomôcť a vložiť mu cecok do papule, alebo podať mledzivo z fľaše s gumeným cumľom. Niekedy je pomoc potrebná počas celých prvých 24 hodín. Oveľa rýchlejšie sa naučia teľatá piť z vedra alebo fľaše, najaktívnejšie pijú samostatne z vedra už pri prvom napájaní.

V posledných desaťročiach došlo k zmene spôsobov kŕmenia teliat. Dnes si už ani nevieme predstaviť iný odchov teliat ako mliečnymi náhradkami. Chov dojčiacich kráv a kráv bez trhovej produkcie mlieka je vo výraznej menšine. Pokiaľ ide o množstvo a zloženie mliečnych kŕmnych zmesí pri umelom odchove, sú teľatá úplne uspokojené. Avšak v metóde napájania je stav väčšinou neuspokojivý. Pri prirodzenom odchove teliat je počas celého dňa, alebo minimálne počas cicania, vytvorený tesný vzťah medzi matkou a potomkom. Pri umelom odchove sú mladé zvieratá trvalo oddelené od matiek a chované v individuálnom alebo skupinovom ustajnení. Napájajú sa z vedra pitím alebo cicaním. Aký je vlastne najvhodnejší spôsob napájania?

Napájanie pomocou cumľov je optimálnejšie ako napájanie priamo z vedra. Pitie trvá viac ako dva krát dlhšie a nedochádza k cicaniu na prázdno. Okrem dĺžky pitia záleží využitie mlieka aj na tom, či má teľa pri príjme mlieka hlavu zdvihnutú alebo sklonenú. V prvom prípade sa dostáva potrava priamo do slezu, v druhom prípade sa časť dostáva do bachora a vyvoláva tráviace poruchy. Pri prijímaní mlieka cicaním kravy alebo cumľ'a sa intenzívne vylučujú sliny, v ktorých prítomný mucín napomáha tráveniu kazeínu. Pri pití z vedra je príjem tekutiny veľmi rýchly a potrava je menej preslinená. Francúzski vedci zistili, že frekvencia srdca počas napájania je u teliat kŕmených pitím z vedra výrazne vyššia než u teliat kŕmených cumľom. Znamená to, že sú vzrušené a po vypití potrebujú dlhší čas na upokojenie a uľahnutie. Vo viacerých pokusoch sa zistila vyššia intenzita rastu teliat napájaných cumľom v porovnaní s napájaním z vedra.

Ďalšími chybami, ktoré sa však vyskytujú nielen pri kŕmení pitím z vedra, ale aj pri cicaní z gumového cumľ'a, je nevhodná teplota nápoja, zle rozmiešaná mliečna kŕmna zmes podávaná vo väčšom množstve naraz, alebo v intervaloch, ktoré nezodpovedajú fyziologickým požiadavkám. Pritom je známe, že teľatá odchovávané prirodzeným spôsobom, cicajú 4 - 8 krát za 24 hodín a takto prijaté mlieko sa lepšie využije. Jedna perióda cicania trvá priemerne osem až desať minút a predlžuje sa vekom. Celkový čas cicania za 24 hodín predstavuje 40 - 150 minút v závislosti od veku a plemena zvierat.

Pri pozorovaní stáda kráv bez dojenia sa zistilo, že každá krava bola cicaná v priemere 5 - krát za deň a celkový čas jedného dojčenia bol 32 minút. Staršie teľatá cicali menej krát, ale čas cicania bol dlhší. Najnižšia frekvencia cicania je v nočných hodinách, najvyššia počas prvých ranných hodín, kedy cicia 80 - 100 % všetkých teliat. Frekvencia cicania a prijaté množstvo mlieka závisia od dojiteľnosti kravy (tok mlieka za minútu) a od veku, veľkosti, temperamentu, vytrvalosti a spôsobu cicania teľaťa. Jalovičky pijú 2,5 - krát dlhšie ako býčky. Väčšina teliat cicia častejšie z predných ceckov. Dánski autori zistili, že mlieko predných ceckov v dôsledku frekventovanejšieho vyciciavania obsahuje menej bunkových elementov než zadné cecky.

Dĺžka doby pitia i časový interval medzi jednotlivými napájaniami závisí v praktických podmienkach najmä od spôsobu podávania mlieka, ale aj od pohlavia a individuality teliat. Najdlhší a najfyziologickejší spôsob kŕmenia je cicanie kravy, pri ktorom je čas pitia pomerne dlhý a interval medzi napájaniami závisí od času potrebného na strávenie mlieka, tzn. od nástupu pocitu hladu. Pri napájaní teliat dvakrát denne sa proces trávenia musí prispôbiť spôsobu podávania mlieka. Napájanie teliat pitím z vedier je preto menej fyziologické a najmä trvá krátko. Pitie mlieka z vedra je nevhodné aj z ďalšieho dôvodu. Rýchle pitie totiž vyvoláva vzájomné cicanie. Tento zlozvyk skracuje čas ležania a tak zhoršuje tak pohodu skupinovo chovaných teliat. Najhoršie je však, že sa toto abnormálne správanie môže udržať aj do neskoršieho veku. Preto je vhodnejšie napájanie z fľaše alebo vedra s gumovým cumľom, pri ktorom čas napájania závisí od veľkosti otvoru v cumli.

Vhodný spôsob napájania teliat je tiež pomocou elektronicky riadeného napájacieho automatu. Každé teľa má na krku pripevnený respondér a po vstupe do boxu je identifikované. Signál je prenesený do centrálnej počítačovej jednotky, kde sa prijatý signál skontroluje a po odsúhlasení odošle príslušný pokyn do

riadiacej skrinky automatu. Potom sa uvedie do činnosti dávkovač teplej vody, dávkovač mliečnej kŕmnej zmesi a miešadlo. Jedna pripravená porcia predstavuje 0,5 kg mliečného nápoja. Po jej namixovaní (2 - 5 sekúnd) sa vysunie z prednej steny napájacieho boxu gumový cumeľ. Ak je nádobka prázdna, začne sa pripravovať ďalšia porcia. Tento proces sa opakuje až do skončenia naprogramovanej dávky pre dané zviera. Cumeľ sa po skončení napájania zasunie naspäť. Teľatá tak dostanú množstvo mlieka v súlade s vekom, požadovanou úrovňou prírastku hmotnosti a termínom odstavu. Pri presune k napájaciemu automatu sa však musia teľatá učiť piť. Prvý deň treba všetky teľatá nútiť piť, druhý deň pije samostatne 50 % zvierat, tretí deň 70 % a učenie je skončené na štvrtý až piaty deň.

Pri tomto technologickom systéme je dôležitý interval napájania. Vo Výskumnom ústave živočíšnej výroby v Nitre sa táto problematika skúmala od roku 1989. Cieľom experimentov bolo určiť vhodný interval napájania z dvoch alternatív - 4 alebo 6 hodín. Z komplexného hodnotenia vyplynulo, že najvhodnejší je 6 - hodinový interval napájania. Zistili sa totiž vyššie prírastky, ale najmä dlhší čas ležania a prežúvania. Výsledky sa overovali na väčšom počte zvierat pri zvýšenom zaťažení napájacieho automatu. Teľatá presunuté do ustajnenia vo veku sedem dní, priamo z pôrodnice, dostávali prvé dva dni dávku 3 kg mliečnej kŕmnej zmesi. Toto množstvo sa postupne zvýšilo na 6 kg a od veku 41 dní na 8 kg nápoja denne. Riedenie mliečnej kŕmnej zmesi s vodou bolo 1:9. Celkove bolo do pokusu zaradených 120 teliat, z ktorých u 58 bol aplikovaný štvorhodinový interval a pri 62 šesťhodinový. Odstavili sa v priemernom veku 54,4 dní. Spotreba mliečnej kŕmnej zmesi v tekutom stave na jedno teľa predstavovala v priemere 6,6 kg na kus a deň. Priemerný denný prírastok teliat za celé obdobie napájania automatom bol pri 4 - hodinovom intervale 0,79 kg, pri 6 - hodinovom intervale 0,84 kg (rozdiel bol štatisticky preukazný). Etologické pozorovania boli zamerané na rýchlosť striedania teliat v napájacom boxe a na vytvorenie pohody, určovanej podľa dĺžky ležania a prežúvania. Zistilo sa, že i pri počte teliat väčšom ako 30 kusov pripadajúcom na napájací automat sa všetky stačili vystriedať a prijať svoju dávku v priebehu 2 hodín. Väčší kľud bol pri 6 - hodinovom intervale, čo sa odrazilo aj v dlhšom čase ležania s prežúvaním a v celkovom čase prežúvania. Pozorný čitateľ si určite pomyslí, že je tento systém napájania optimálny, fyziologický, nevyvoláva vzájomné cicanie, s najmenšou spotrebou práce. Avšak nie je to vždy tak. Hlavným problémom je, že teľatá zo skupiny cicajú mlieko z jedného gumového cumľa. Aj keď sa tento cumeľ niekoľkokrát denne umýva, vždy hrozí prenos nákazy. Stačí nepozornosť ošetrovateľa, ktorý nezaregistruje choré teľa, ktorému napríklad tečie z nosa, a pohroma je hotová. Nakazia sa aj ostatné! Vidíme, že sa stále potvrdzuje stará známa vec a síce, že bez skúseného a starostlivého oka človeka zlyhá v chove zvierat aj vysoká technika.

Napájanie teliat pomocou automatu a dojčiacich kráv sú síce rozdielne systémy, ktoré však majú podobný príjem mlieka cicaním. Preto sa v ďalšom experimente na VÚŽV Nitra testovala hypotéza, že prijímanie mlieka cicaním z vemena je rovnocenné s prijímaním mliečnej kŕmnej zmesi cicaním z umelého cecka. Šestdesiatdva teliat bolo párovým systémom rozdeľované do dvoch skupín. Teľatá prvej skupiny boli odchovávané dojčiacimi kravami vo voľnom ustajnení. Počet teliat na jednu kravu bol určený na základe dojivosti kravy pred presunom z pôrodnice tak, aby na jedno teľa pripadalo denne 5 kg mlieka. Aj teľatá druhej skupiny sa odchovávali vo voľnom kotercovom ustajnení, ale kŕmili sa pomocou napájacieho automatu riadeného počítačom. Dávka mlieka (6 kg mliečnej zmesi na deň) bola rozdelená na štyri 6-hodinové intervaly. V spotrebe mlieka resp. mliečnej kŕmnej zmesi sa nezistil výrazný rozdiel (293,1 a 307,9 kg). Vysoko preukazné rozdiely však boli v priemerných denných prírastkoch v prospech prvej skupiny za obdobie od začiatku experimentu do odstavu i do veku 90 dní. Zaznamenali sme výrazný vplyv odchovu dojčiením na rast živej hmotnosti, ktorý bol spôsobený kvalitnejšou tekutou výživou, hoci sme množstvo mlieka od kravy limitovali na 5 kg denne a teoretická spotreba bola nižšia ako v druhej skupine. Pravdepodobne teľa počas cicania dokáže získať viac mlieka než sa spustí pri dojení a na druhej strane krava stimulovaná cicaním viac mlieka vyprodukuje.

Záverom chceme opäť pripomenúť, že najfyziologickejší spôsob výživy teľaťa je cicanie kravy, pri ktorom čas pitia je pomerne dlhý a časový interval medzi jednotlivými kŕmeniami závisí od času potrebného na strávenie mlieka. Odchov dojčiacimi kravami má výrazný vplyv na rast živej hmotnosti, ktorý nie je spôsobený len kvalitnejšou tekutou výživou, ale aj skorším návykom teliat na objemové krmivá. Teľatá totiž s obľubou konzumujú krmivo dojníc priamo zo žľabu. Zanedbateľný nie je ani návyk teliat na pitie vody z napájačky. Vhodná metóda napájania je cicaním mliečnej zmesi z fľaše alebo vedra s gumovým cumľom. Otvor v cumli však nesmie byť príliš veľký, aby sa dĺžka príjmu mlieka neskracovala. Napájanie teliat priamym pitím z vedier je najmenej vhodné, a preto sa neodporúča.